

Komentář k základním výsledkům SLDB 2021 v Kraji Vysočina

Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2021 jsou opět zpracovány především podle místa obvyklého pobytu sčítaných osob. Údaje tak jsou srovnatelné se sčítáním v roce 2011, ale možnosti srovnávání s předchozími sčítáními jsou omezené.

Místo obvyklého pobytu je definováno jako místo, kde osoba převážně pobývá, tráví dobu svého každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost, a kde je členem konkrétní domácnosti. Pro zahrnutí osoby do obvykle bydlícího obyvatelstva České republiky je rozhodující kritérium délky pobytu nejméně 12 měsíců, příp. úmysl dlouhodobého pobytu.

Výsledky sčítání 1961 až 2001 byly zpracovány podle **místa registrovaného pobytu (resp. v tehdejší terminologii podle místa trvalého pobytu)**, tedy podle pobytu úředně hlášeného, a to bez ohledu na to, kde občan skutečně bydlel nebo kde byl sečten.

Obyvatelstvo

V Kraji Vysočina bylo k rozhodnému okamžiku sečteno celkem 497 661 obvykle bydlících obyvatel, z nichž bylo 247 368 mužů (49,7 %) a 250 293 žen (50,3 %). Kraj Vysočina je třetím nejméně lidnatým krajem v republice, podíl kraje na obyvatelstvu ČR činí 4,7 %. Z pohledu územní struktury žije v rámci kraje nejvíce obyvatel v okrese Žďár nad Sázavou – více než 114,7 tisíce, jako další následuje okres Jihlava (111,3 tisíce). Nejméně lidnatým okresem je Pelhřimov, kde k okamžiku sčítání žilo méně než 71 tisíc obyvatel.

Z hlediska velikostních skupin obcí je rozmístění obyvatelstva dosti rovnoměrné. Téměř polovinu z celkového počtu obcí na Vysočině představují nejmenší obce do 199 obyvatel, ve kterých žije 8 % obyvatel, což je v rámci krajů největší podíl – republikový průměr nedosahuje ani dvou procent. Více než třetina obyvatel kraje bydlí v obcích do 999 obyvatel, další necelá třetina obývá obce o velikosti 1 000 až 9 999 obyvatel. Zbývající třetina obyvatel kraje žije v obcích o velikosti 10 000 až 99 999 obyvatel. Hranici 50 tisíc obyvatel těsně překračuje pouze krajské město Jihlava, kde sídlí něco přes 10 % obyvatel kraje. Jihlava je největším městem v rámci kraje a současně je druhým nejmenším krajským městem v republice. Nejmenší obcí v Kraji Vysočina je Vysoká Lhota na Pelhřimovsku (16 obyvatel), která je současně i nejmenší obcí v celé ČR.

V obcích Kraje Vysočina žije 53,8 % „rodáků“, tj. osob narozených v obci obvyklého bydliště. Podíl rodáků převyšuje více než o 3 procentní body republikový průměr a je třetí nejvyšší mezi kraji. Více než 50 % obyvatel tvoří rodáci také v Moravskoslezském, Zlínském, Jihomoravském, Olomouckém, Pardubickém kraji a v Praze. Na vysokém zastoupení rodáků v Kraji Vysočina se podílejí především moravské okresy Žďár nad Sázavou, Jihlava a Třebíč, ale i v českých okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod překonal podíl rodáků hranici 50 %. Při srovnání obcí podle velikosti jsou nejvyšší podíly rodáků ve městech s nejméně pěti tisíci obyvateli. Zejména krajské město Jihlava je místem, které obyvatelé neradi opouštějí, zastoupení rodáků tam dosahuje téměř 58 %.

Na Vysočině bylo sečteno celkem 10 370 osob s cizím státním občanstvím, což je ve srovnání s ostatními kraji druhý nejnižší počet (po Zlínském kraji). Nejvíce bylo v kraji sečteno Ukrajinců (3 893), Slováků (1 937) a Vietnamců (1 103). Počty cizinců s občanstvím dalších států jsou podstatně nižší. V celé ČR bylo sečteno více než 496 tisíc osob s cizím státním občanstvím, cizinci tak tvoří 4,7 % obyvatel. Kraj Vysočina patří k regionům s nejnižším zastoupením cizinců na počtu obyvatel kraje, které činí k datu sčítání 2,1 %. Nižší podíl mají pouze Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský kraj, ve kterých podíl cizinců na populaci kraje nedosahuje ani dvou procent. V rámci kraje mají cizinci nejvyšší podíl na celkovém počtu obyvatel v jihlavském a pelhřimovském okrese (v obou případech zhruba 3 %), naproti tomu na Třebíčsku a Žďársku jen mírně přesahují jedno procento.

K 26. 3. 2021 bylo v Kraji Vysočina sečteno 106 439 osob ve věku 65 a více let, což představuje více než 21 % populace, dětí do 14 let bylo sečteno 79 198, tj. 15,9 %. Podíl dětí do 14 let nepatrně zaostává za republikovým průměrem, naproti tomu podíl osob v poproduktivním věku, tj. 65 a více let, je nadprůměrný. Index stáří, který udává počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0–14 let, dosahuje v Kraji Vysočina hodnoty 134,4 a převyšuje index stáří v celé ČR o 7,4 procentního bodu.

V rámci kraje existují ve věkové struktuře značné rozdíly. Mezi okresy má relativně nejmladší obyvatele Jihlavsko a Žďársko, naopak nejvyšší index stáří vykazuje okres Pelhřimov (150,7). Ze správních obvodů obcí s rozšířenou působností má nejstarší obyvatelstvo Pacov (index stáří 184,7). Naopak Velké Meziříčí je jediným správním obvodem kraje, kde se počet dětí ve věku 0–14 let ještě blíží k počtu osob v poproduktivním věku

(index stáří 105,9). Pokud jde o jednotlivé obce, bylo na Vysočině v rozhodném okamžiku sčítání 161 obcí, kde dětská složka obyvatelstva převažovala nad osobami ve věku 65 a více let (index stáří nižší než 100), naproti tomu ale stálo 109 obcí s indexem stáří 200 a vyšším. K nim je pak třeba připočítat ještě Vysokou Lhotu, kde se index stáří nedal vůbec vypočítat, protože v obci nebylo sečteno žádné dítě ve věku 0 až 14 let.

Z pohledu rodinného stavu mají mezi muži na Vysočině nejvyšší podíl svobodní muži (45,6 %), naproti tomu u žen jsou stále ještě nejčastější ženy žijící v manželství (41,9 %). To představuje jistý rozdíl oproti celé ČR, kde svobodné osoby představují nejpočetnější složku již u obou pohlaví. V jednotlivých okresech kraje nejvýrazněji převažovali svobodní muži na Jihlavsku (46,5 % svobodných oproti 41,2% ženatých). Rovněž u žen se Jihlavsko ve srovnání s ostatními okresy kraje vymyká malým rozdílem mezi podílem vdaných a svobodných žen (40,4 % oproti 36,6 %). Příznivým zjištěním zůstává, že Kraj Vysočina má ve srovnání s ostatními kraji stále nejnižší podíl rozvedených mužů (8,9 %) i žen (10,5 %) na populaci. S tím souvisí fakt, že podíly rozvedených mužů a žen stoupají s rostoucí velikostí obce. V nejmenších obcích do 499 obyvatel, které na Vysočině převažují, se pohybuje podíl rozvedených osob obou pohlaví kolem 7 až 8 %. Naproti tomu v největších městech kraje (od 20 000 obyvatel výše) činil podíl rozvedených mužů více než 10 % a rozvedených žen přes 14 %. Ve srovnání okresů mají rozvedení muži i ženy největší zastoupení na Jihlavsku (vliv krajského města), relativně nejméně rozvedených osob naopak žije v okrese Žďár nad Sázavou.

Počet ovdovělých žen v populaci je, vzhledem k jejich vyšší naději dožití, pětkrát vyšší než počet ovdovělých mužů na Vysočině (něco přes 6 tisíc vdovců oproti 30 tisícům vdov). Rozdíl mezi součtem za jednotlivé kategorie a celkovým počtem mužů a žen představují osoby s nezjištěným rodinným stavem a také osoby s registrovaným partnerstvím – jejich počet však není významný (61 mužů a 45 žen).

Struktura obyvatel podle vzdělání potvrzuje trend postupného zvyšování vzdělanostní úrovně obyvatelstva. Nejpočetnější skupinou (přes 153 tisíc) jsou podle výsledků sčítání osoby se středním vzděláním bez maturity (vč. vyučení). Kraj Vysočina má v rámci ČR nejvyšší podíl těchto osob na populaci ve věku 15 a více let (38,3 % z obyvatel se zjištěným vzděláním). Druhou nejpočetnější skupinou jsou osoby s úplným středním vzděláním (s maturitou), které představují bezmála třetinu obyvatel starších 15 let (zhruba 130 tisíc), což odpovídá i republikovému podílu. Dále následují vysokoškoláci, kterých se sečetlo více než 56 tisíc, a osoby se základním vzděláním (necelých 52 tisíc).

Vysokoškoláci představují 14,1 % obyvatel kraje starších 15 let se zjištěným vzděláním (republikový průměr činí 18,7 %). Podíl vysokoškoláků v Kraji Vysočina je třetí nejnižší ve srovnání s ostatními kraji, nižší zastoupení má pouze Karlovarský a Ústecký kraj. V rámci kraje mají osoby s VŠ vzděláním nejvyšší zastoupení v okresech Žďár nad Sázavou a Jihlava, relativně nejméně jich je v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Ovšem meziokresní rozdíly nejsou příliš výrazné. Podíly středoškoláků jsou v okresech vyrovnané. Nejvyšší podíl osob se základním vzděláním byl zjištěn v okrese Třebíč, ale ani v tomto případě nejsou meziokresní rozdíly příliš hluboké. Obecně platí, že s růstem velikosti obcí se zvyšuje podíl osob s úplným středním a s vysokoškolským vzděláním a klesá podíl osob s nižším vzděláním (základní, střední bez maturity). I zde byly podíly počítány z osob se zjištěným vzděláním. Na Vysočině byl dále zjištěn v absolutním vyjádření nejnižší počet obyvatel starších 15 let, kteří zůstali bez vzdělání (celkem 2 045 osob).

Něco přes polovinu populace kraje (přes 255 tisíc) představuje pracovní síla; z ní bylo v okamžiku sčítání 2021 přes devět tisíc nezaměstnaných. Ze zhruba 246 tisíc osob, které práci k datu sčítání měly, pracovaly necelé čtyři pětiny v postavení zaměstnance a bezmála 32 tisíc jako osoby samostatně výdělečně činné. Zaměstnavatelů bylo v kraji zhruba tři tisíce. Postavení v zaměstnání se nepodařilo zjistit u bezmála 18 tisíc osob. Podíl zaměstnaných na celkovém počtu zaměstnaných byl na Vysočině mírně nad úrovní ČR, podíl osob pracujících na vlastní účet byl naproti tomu o něco nižší.

Struktura zaměstnaných podle odvětví ukazuje, že kraj má v rámci ČR nejvyšší podíl pracujících v zemědělství (7,1 % ze zaměstnaných se zjištěným odvětvím) a nadprůměrný podíl pracujících v průmyslu (34,5 %) i stavebnictví (7,5 %). Naopak podprůměrný je podíl zaměstnaných v terciárním sektoru. Nejvyšší procento nezaměstnaných vykazuje okres Třebíč (4,8 % z pracovní síly), relativně nejméně nezaměstnaných má okres Pelhřimov (2,6 %). V kraji bylo dále sečteno 239 tisíc osob mimo pracovní sílu (především nepracujících důchodců a dětí).

V regionálním srovnání patří Vysočina ke krajům s nadprůměrným podílem osob vyjíždějících za prací a do škol mimo obec bydliště. Nejvyšší podíl vyjíždějících mimo obec je v obcích do 499 obyvatel, kde vyjíždí zhruba 70 % zaměstnaných a 94 % žáků a studentů. V kategorii obcí nad 50 tisíc obyvatel (pouze město Jihlava) vyjíždí mimo obec jen necelých 12 % zaměstnaných a 11 % žáků a studentů. V okrese Třebíč vyjíždí mimo obec polovina zaměstnaných, zatímco v okresech Jihlava a Pelhřimov cestuje za prací mimo obec pouze 40 % zaměstnaných osob. Do jiného okresu kraje vyjíždí za prací nejvíce osob z okresu Havlíčkův Brod, do jiného kraje vyjíždí nejvíce pracujících z okresu Žďár nad Sázavou – přes 5,2 tisíce osob.

V roce 2021 deklarovalo českou národnost více než 307 tisíc obyvatel kraje, což bylo zhruba 91 % osob s uvedenou národností (bezmála 160 tisíc obyvatel kraje na tuto otázku neodpovědělo). Národnost moravskou uvedlo na Vysočině při sčítání 2021 necelých 33 tisíc osob. Nejvíce lidí se přihlásilo k moravské národnosti tradičně na Třebíčsku a Žďársku. Podíl osob, které se přihlásily k moravské národnosti, je na Vysočině v mezikrajském srovnání čtvrtý nejvyšší (po Jihomoravském, Zlínském a Olomouckém kraji). Slovenská národnost byla uvedena do formulářů u více než 3 tisíc obyvatel kraje, ukrajinskou uvedlo přes 2 tisíce osob. Počty osob deklarujících jiné národnosti šly maximálně do stovek. Ve srovnání s ostatními regiony bylo na Vysočině sečteno nejméně osob, které se hlásily ke slovenské, polské a romské národnosti, druhý nejnižší byl počet osob německé a ruské národnosti. K romské národnosti se v roce 2021 přihlásilo 507 osob.

Rovněž struktura obyvatelstva podle náboženské víry byla ovlivněna vysokou mírou non-response; při sčítání 2021 totiž přes 155 tisíc, tedy téměř třetina obyvatel Kraje Vysočina ponechalo otázku na svou náboženskou víru bez odpovědi. Z těch, kteří na otázku odpověděli, více než polovina (55,3 %) deklarovala, že je bez náboženské víry. Věřící hlásící se k některé konkrétní církvi či náboženské společnosti představovali v roce 2021 celkovým počtem asi 104 tisíc pouze 30,3 % populace kraje (s vyplněnou odpovědí). Bezmála třetinu věřících obyvatel v kraji představovaly osoby, které označily samy sebe jako věřící, ale nehlásily se k žádné církvi ani náboženské společnosti. Sečteno jich bylo 49 tisíc, což představovalo přes 14 % obyvatel s vyplněnou odpovědí.

Kraj Vysočina má druhý nejvyšší podíl věřících obyvatel mezi regiony po Zlínském kraji. Nejvyšší počty věřících se přihlásily stejně jako v minulosti k Církvi římskokatolické – necelých 68 tisíc, tj. méně než 14 % obyvatelstva kraje a něco přes třetinu ze všech věřících. S odstupem následují další dvě tradiční církve - Českobratrská církev evangelická (2,9 tisíce osob) a Církev československá husitská (620 osob). Obyvatelé Vysočiny se vedle těchto církví přihlásili ještě k dalším desítkám různých církví či směrů náboženské víry. V některých případech se ovšem jednalo pouze o jednotlivce. V rámci kraje zůstává nejvyšší stupeň religiozity na Žďársku a v o něco menší míře na Třebíčsku, nejnižší podíl věřících má Havlíčkobrodsko a Jihlavsko. Stále také obecně platí, že s růstem velikosti obcí se snižuje podíl věřících osob a naopak roste podíl osob bez náboženské víry.

Z hodnocení způsobu bydlení obyvatel plyne, že naprostá většina osob (přes 96 %) obývá byty. V zařízeních bylo sečteno 9 100 osob (1,8 % bydlících obyvatel) a zhruba 10 tisíc osob bydlí mimo byty a zařízení (např. v rekreačních chatách, mobilních či nouzových objektech). Vedle bydlících osob se na Vysočině sečetlo také 78 osob bez domova, v mezikrajském srovnání druhý nejnižší počet.

Domy

K 26. březnu 2021 bylo v kraji sečteno celkem 143 143 domů, tj. budov, které jsou určeny k bydlení (např. rodinné, bytové domy, penziony pro seniory aj.), nebo slouží primárně k jiným účelům, ale je v nich minimálně jeden byt (např. škola s bytem).

Z celkového počtu domů jich bylo k datu sčítání obydleno více než 114 tisíc, tedy téměř 80 %. Ve srovnání s celorepublikovou úrovní byl podíl obydlených domů o 4,5 procentního bodu nižší. Nejvyšší podíl obydlených domů je na Vysočině v jihlavském okrese (84,0 %), nejnižší v pelhřimovském okrese (73,4 %). Nejméně se obydlené domy podílejí na domovním fondu v obcích do 199 obyvatel (68,0 %), nejvíce pak v krajském městě (jediné obci s více než 50 000 obyvateli) – 93,1 %.

Převážnou většinu obydlených domů v Kraji Vysočina představují rodinné domy (91,7 %), což je oproti celé České republice o 4,1 bodu více. Jediným okresem v kraji, v němž rodinné domy tvoří méně než devět desetin obydlených domů, je okres Jihlava (89,1 %). Rodinné domy logicky převládají zejména v malých sídlech, v obcích do 199 obyvatel a s 200 až 499 obyvateli představovaly více než 97 % obydlených domů. Zdaleka nejnižší byl jejich podíl v Jihlavě (73,5 % obydlených domů), tomu odpovídá i nejvyšší zastoupení bytových domů v kraji (23,8 %).

Rozhodujícím vlastníkem obydlených domů na Vysočině jsou fyzické osoby (91,1 %), za nimi následuje spoluvlastnictví vlastníků bytů (5,3 %). Třetím nejdůležitějším vlastníkem je obec či stát (méně než dvě procenta). Ve srovnání s celou ČR je v kraji podíl domů ve vlastnictví fyzických osob vyšší o 3,2 bodu, podíl bytů ve spoluvlastnictví vlastníků je nižší o 2,1 bodu. Podíl domů ve vlastnictví fyzických osob převyšuje hranici 90 procent ve všech okresech kraje s výjimkou Jihlavsko (necelých 89 %), které se však vyznačuje vyšším podílem domů ve vlastnictví obce nebo státu. Domy ve spoluvlastnictví vlastníků bytů se nejčastěji vyskytují na Jihlavsku a Třebíčsku (7,8 %, resp. 5,4 %). Domy ve vlastnictví fyzických osob jsou nejvíce zastoupeny v domovním fondu menších obcí. V obcích s méně než 2 000 obyvateli se jejich podíl na celkovém počtu domů pohybuje výrazně přes 90 %.

Nejvíce obydlených domů bylo na Vysočině postaveno nebo rekonstruováno v letech 1946-1980 (téměř 34 %), nejintenzivnější bytová výstavba v kraji probíhala v dekádě 1971-1980, z níž pochází asi 17 % domů. V letech 2011-2021 bylo postaveno nebo prošlo rekonstrukcí 9,2 % obydlených domů v kraji, naproti tomu téměř 18,5 % pochází z doby před rokem 1946. Nejvyšší podíly výstavby z období do roku 1945 mají okresy Třebíč a Jihlava (více než pětinu celkového počtu obydlených domů), naopak nejmenší zastoupení domů z tohoto nejstaršího období vykazují okresy Žďár nad Sázavou a Havlíčkův Brod. Z posledního desetiletí před sčítáním 2021 pocházelo nejvíce domů v okresech Havlíčkův Brod, Jihlava a Žďár nad Sázavou (kolem 10 %), méně než osm procent pouze na Třebíčsku (7,4 %). Z jednotlivých velikostních skupin obcí se v poslední dekádě stavělo nejvíce v obcích od 200 do 499 obyvatel, kde z let 2011-2021 pochází 12,2 % obydlených domů, více než 10 % domů z tohoto období mělo také krajské město. Jejich nejmenší podíl (6,8 %) byl v obcích od 20 000 do 49 999 obyvatel, kam patří města Havlíčkův Brod, Třebíč a Žďár nad Sázavou. Ve velikostní skupině obcí do 199 obyvatel je naproti tomu nejvíce zastoupena nejstarší zástavba, domy pocházející z doby před rokem 1946 (22,8 % obydlených domů).

Průměrné stáří obydleného rodinného domu dosáhlo v roce 2021 na Vysočině 48,8 roku, bytového domu 51,1 roku. Domovní fond v kraji je o něco mladší než v celé ČR, průměrné stáří rodinného domu je nižší o 2,4 roku, bytového domu dokonce o 7,3 roku. Nejstarší rodinné domy byly na Třebíčsku (52,3 roku), nejmladší na Žďársku (46,1 roku). Průměrné stáří bytových domů bylo nejvyšší v okrese Jihlava (58,7 roku), nejnižší v třebíčském okrese (45,8 roku). Pro Jihlavu, jediné padesátitisícové město v kraji, je charakteristické nízké průměrné stáří rodinných domů (43,8 roku) a naopak výrazně starší zástavba bytových domů (61,4 roku). V obou případech jde na Vysočině o krajní hodnoty. Nejstarší rodinné domy jsou v obcích do 199 obyvatel (54,2 roku), nejmladší bytové domy v obcích s 1 000 až 1 999 obyvateli (46,3 roku).

Výraznému zastoupení rodinných domů v bytovém fondu Vysočiny odpovídá i vysoký podíl domů s jedním nebo dvěma až třemi byty, kterých bylo v roce 2021 v kraji 93 %, což bylo oproti celorepublikové úrovni o 4 procentní body více. Na domy se 4-11 byty či 12 a více byty tak připadlo celkově jen 7 % obydlených domů. Jednobytové domy jednoznačně převládají ve velikostních skupinách obcí do 999 obyvatel, kde tvoří kolem čtyř pětín celkového počtu obydlených domů. Naproti tomu v krajském městě jen těsně přesahují polovinu. Ve většině okresů kraje se podíl jednobytových domů přibližuje k 75 %, pouze v okresech Jihlava a Žďár nad Sázavou je zhruba o 5 procentních bodů nižší. Zvláště na Žďársku je však tato skutečnost kompenzována vyšším podílem domů se dvěma byty. V jihlavském okrese se vliv krajského města projevuje vysokým, téměř desetiprocentním podílem domů se 4 a více byty.

Téměř 9 desetin obydlených domů v Kraji Vysočina má 1 až 2 nadzemní podlaží, podíl domů s 5 a více podlažími nedosahuje ani 2 % (v celé ČR dosahuje 3,8 %). Vyšší je pouze ve městech, kde se projevuje vliv většího počtu bytových domů. Zejména to platí o Jihlavě, kde se tyto domy na celkovém počtu obydlených domů podílejí více než 8 %.

Materiál nosných zdí obydlených domů na Vysočině tvoří asi z 87 % kámen, cihly nebo tvárnice, což je téměř o 5 bodů více než v celé ČR. Na stěnové panely připadá 2,8 %, podíl dřeva činí 1,5 % (1 703 domů). Vyšší podíl domů ze stěnových panelů můžeme pozorovat jen u větších velikostních skupin obcí, krajské město jich má přes 10,0 %. Vliv větších měst se v tomto směru projevuje i u jihlavského a třebíčského okresu. Na kanalizační síť bylo k rozhodnému okamžiku SLDB 2021 napojeno více než šest desetin obydlených domů v kraji a plyn byl zaveden do zhruba 63 % domů. Ústředním topením byly na Vysočině vybaveny asi tři čtvrtiny obydlených domů. Tyto hodnoty se těsně blíží celorepublikovým podílům. U některých prvků technické vybavenosti existují v rámci kraje značné rozdíly mezi jednotlivými okresy a velikostními skupinami obcí. Například podíl domů s kanalizační přípojkou se pohybuje u okresů mezi 54,0 % (Žďár nad Sázavou) a 68,2 % (Jihlava), u velikostních skupin obcí mezi 26,0 % (obce do 199 obyvatel) a 88,4 % (obce s 20 000 až 49 999 obyvateli).

Byty

Bytový fond v Kraji Vysočina byl v roce 2021 tvořen celkem 246 827 byty, z nichž bylo 79 % obydlených, tj. v nich žila alespoň jedna obvykle bydlící osoba. Oproti celorepublikové úrovni to bylo téměř o 5 procentních bodů méně. Z jednotlivých okresů kraje je nejmenší podíl obydlených bytů na Pelhřimovsku (75,7 %), nejvyšší v jihlavském okrese (82,1 %). I na Vysočině platí, že čím menší je obec, tím menší část bytového fondu tvoří obydlené byty (v obcích do 199 obyvatel to je 65,7 %, v krajském městě ale 87,4 %). Naproti tomu podíl bytů v rodinných domech na celkovém počtu obydlených bytů je nejvyšší v nejmenších obcích, v obcích do 199 obyvatel to bylo téměř 95 %, v krajském městě necelá čtvrtina.

Největší část obydlených bytů na Vysočině představují byty ve vlastním domě (49,6 %). Výrazně byly zastoupeny též byty v osobním vlastnictví (21,6 %) a byty nájemní (11,9 %). Ve srovnání s úrovní celé ČR je podstatně vyšší podíl bytů ve vlastním domě (o 14 bodů), zastoupení bytů v osobním vlastnictví a nájemních

je významně nižší. V těchto údajích se odráží složení domovního fondu, v menších obcích s převahou rodinných domů tak jednoznačně převládají byty ve vlastním domě, se stoupající velikostí obce pak vzrůstá podíl bytových domů a tudíž i bytů v osobním vlastnictví a nájemních. V obcích se 199 a méně obyvateli bylo ke dni sčítání 76 % bytů ve vlastním domě, v Jihlavě pouze 20 %, naproti tomu v krajském městě bylo 47 % bytů v osobním vlastnictví a 18 % nájemních. Vliv Jihlavy se projevuje i v rámci jihlavského okresu, v němž podíl bytů ve vlastním domě představoval pouze asi 42 % obydlených bytů.

Obydlené byty na Vysočině mají nejčastěji pět obytných místností včetně kuchyně (35,6 % obydlených bytů). Za nimi těsně následují byty se čtyřmi obytnými místnostmi (29,5 %). Na byty s jednou obytnou místností připadá v kraji minimální podíl (1,7 %) a i podíl bytů se dvěma obytnými místnostmi nedosahuje ani osmi procent. Ve všech okresech Kraje Vysočina převládají velké byty se čtyřmi nebo pěti a více místnostmi, zejména to platí o okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov, kde tyto byty představují téměř 70 % trvale obydlených bytů. Relativně nejmenší je jejich váha v jihlavském okrese (necelých 60 %), kde se projevuje vliv krajského města s menším zastoupením bytů v rodinných domech. To potvrzuje i téměř dvanáctiprocentní podíl bytů s jednou nebo dvěma místnostmi v tomto okrese. Obdobný trend se projevuje i u jednotlivých velikostních skupin obcí, ve všech skupinách obcí do dvou tisíc obyvatel představují byty s 5 a více obytnými místnostmi zhruba polovinu celkového počtu obydlených bytů, v Jihlavě to ale je méně než 18 %. Naopak podstatně výrazněji jsou v krajském městě zastoupeny byty s menším počtem místností. Podíl bytů se čtyřmi nebo pěti a více obytnými místnostmi je na Vysočině o 9,2 procentního bodu vyšší než v celé ČR. Průměrný počet obytných místností včetně kuchyně na jeden byt činí na Vysočině 4,3 oproti 3,9 na celorepublikové úrovni.

Zavedený plyn mělo ke dni sčítání na Vysočině 62,6 % obydlených bytů, což bylo o 6 procentních bodů méně než v celé ČR. Tento ukazatel poměrně výrazně souvisí s velikostí obce, v nejmenší velikostní skupině (obcí do 199 obyvatel), je takto vybaveno jen málo přes třetinu obydlených bytů, v největších městech kraje to je 69,1 % (města s 20 000 až 49 999 obyvateli) a 89,7 % (krajské město). I v meziokresním srovnání je podíl bytů se zavedeným plynem vyšší v okresech s největšími městy – jihlavském a třebském.

U vybavení vodovodem a teplou vodou nejsou mezi jednotlivými velikostními skupinami obcí v kraji ani mezi jeho okresy podstatnější rozdíly. Vesměs jsou vodovod i teplá voda zavedeny do více než devíti desetin obydlených bytů. Naopak podstatné jsou rozdíly u připojení na kanalizační síť, které je logicky nejvyšší u větších měst, u velikostních skupin obcí nad 10 000 obyvatel dosahuje nejméně 90 %, naopak u obcí do 199 obyvatel činí jen 26,4 %. Celkově je v kraji napojeno na kanalizační síť 72,9 % obydlených bytů, v ČR o 6,1 bodu více. Mezi okresy je podíl bytů s napojením na kanalizaci nejvyšší na Jihlavsku (téměř 80 %), zatímco v okrese Žďár nad Sázavou má napojení jen kolem 67 % bytů – zde je zřejmá souvislost s vysokým počtem malých obcí.

Některým typem ústředního topení je na Vysočině vybaveno více než 85 procent obydlených bytů, tento podíl je podobný jako v celé ČR. Podíl bytů vytápěných lokálně (kamny) činí 8,1 %, což je mírně nad republikovou úroveň. Významně se liší zastoupení bytů s ústředním dálkovým topením, jež má v kraji pouze jedna pětina bytů (v ČR jedna třetina), zatímco ústřední topení s vlastním zdrojem (v bytě) má v kraji téměř polovina bytů (v ČR jedna třetina). Tento typ vytápění převažuje v obcích do 20 000 obyvatel, z toho velmi výrazně v obcích do 2 000 obyvatel.

Byty napojené na zdroj energie (kotelnu) mimo dům představují jednu pětinu celkového počtu obydlených bytů (o 13,2 bodu méně než v celé ČR). Tento typ energie se nejčastěji využívá k vytápění bytů ve větších městech (ve městech Vysočiny s 20 000 až 49 999 obyvateli to je asi polovina obydlených bytů). S touto výjimkou a s výjimkou nejmenších obcí do 1 000 obyvatel, kde dosud nejužívanější energií zůstávají uhlí a dřevo, se ale v kraji nejčastěji k vytápění bytů využívá plyn. Na celokrajské úrovni se topí plynem v 37,1 % obydlených bytů, což je o 2,7 bodu více než v ČR.

Průměrná celková plocha obydleného bytu k 26. březnu 2021 činila na Vysočině 97,9 m² a byla tak o 10,3 m² větší než na celorepublikové úrovni a druhá nejvyšší v mezikrajském srovnání. Průměrná celková plocha bytu v rodinném domě dosáhla v kraji 119,9 m² (o 2,7 m² více než v celé ČR). Průměrná velikost obydleného bytu v bytovém domě byla v kraji podobná jako v České republice celkem – 64,0 oproti 63,5 m². V celkové hodnotě se tak odráží vyšší podíl bytů v rodinných domech na Vysočině. Ty samozřejmě převládají zejména v menších obcích, takže největší průměrnou plochu obydleného bytu zaznamenáváme v obcích s 200 až 499 obyvateli (119,1 m²), v Jihlavě je to jen 78,2 m². Přitom samotné byty v rodinných domech jsou o něco větší ve městech o velikosti mezi 10 000 až 19 999 obyvateli (122,6 m²). Průměrná celková plocha bytu v okresech kraje se pohybuje mezi 93,7 m² (okres Jihlava) a 101,0 m² (okres Žďár nad Sázavou).

Průměrná celková plocha na osobu je na Vysočině mírně vyšší než v celé ČR – 39,3 m² proti 38,0 m² (druhá nejvyšší v mezikrajském srovnání). Celková plocha připadající na osobu v rodinných i bytových domech je přitom v kraji o něco nižší (o 0,4 a 1,0 m²). Při srovnání jednotlivých velikostních skupin obcí vidíme, že největší celková plocha na osobu připadá v obcích do 199 obyvatel (42,6 m²) a s rostoucí velikostí obce se obecně snižuje (v Jihlavě 35,6 m²), což vysvětluje mírně vyšší hodnotu v kraji proti průměru ČR. Z jednotlivých okresů

kraje je tato plocha nejmenší na Žďársku (38,6 m²), největší v okrese Havlíčkův Brod (40,2 m²), což také koresponduje s rozdíly mezi průměrným počtem osob v domácnosti.

Domácnosti

K datu sčítání bylo v Kraji Vysočina sečteno 210 806 hospodařících domácností. Bezmála dvě třetiny z nich tvořily rodinné domácnosti. Z rodinných domácností tvořených 1 rodinou (rozhodující část rodinných domácností) činil podíl úplných rodin 84,1 %, tj. nejvíce ze všech krajů (o 2,4 procentního bodu více než průměr ČR). Podíl domácností jednotlivců na Vysočině již tvoří plnou třetinu hospodařících domácností, přesto zůstává nejnižší ze všech krajů (na úrovni republiky tvoří domácnosti jednotlivců 39,1 % všech domácností). V kraji bylo sečteno více než 18 tisíc faktických manželství (druhý nejnižší počet mezi kraji). Tato neformální soužití tvoří 13,7 % z hospodařících domácností tvořených jednou rodinou. Na jednu hospodařící domácnost na Vysočině připadá v průměru 2,3 osoby, což představuje spolu se Středočeským a Zlínským krajem nejvyšší průměrný počet členů v rámci republiky. Mezi okresy kraje byl tento ukazatel nejvyšší na Žďársku. Z hlediska způsobu bydlení převažují domácnosti v bytech (téměř 97 %), v objektech mimo byty jich žije 6,5 tisíce (spolu s Pardubickým krajem nejméně z regionů) a 530 domácností se sečetlo v zařízeních.

Podrobnější analýza dat SLDB 2021 i dlouhodobého vývoje bude zpracována v analytické publikaci, která bude ve všech krajích vydána na konci října 2023.